

Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA
PEDRA CRUZ VILLALÓNA
přednesené dne 7. května 2015¹

Věc C-47/14

Holterman Ferho Exploitatie BV
Ferho Bewehrungsstahl GmbH
Ferho Vechta GmbH
Ferho Frankfurt GmbH
proti
Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllenheim

[Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná Hoge Raad der Nederlanden (Nizozemsko)]

„Soudní spolupráce v občanských věcech — Příslušnost a výkon soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech — Nařízení č. 44/2001 — Článek 5 bod 1 písm. a) a b) a čl. 5 bod 3 — Příslušnost ve věcech smluvních závazků — Příslušnost ve věcech týkajících se protiprávního jednání či jednání, které je postaveno na roveň protiprávnímu jednání (deliktní a kvazideliktní odpovědnost) — Články 18 až 21 — Individuální pracovní smlouva — Postavení ředitele a současně i jednatele společnosti — Odpovědnost za nesprávný výkon funkce vedení a správy“

1. Projednávaná věc poskytuje Soudnímu dvoru příležitost vyjádřit se k použitelnosti zvláštních pravidel pro určení soudní příslušnosti, jež stanoví článek 18 a násl. („individuální pracovní smlouvy“) nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech² (dále jen „nařízení“), na případ osoby, kterou žaluje společnost za to, že nevykonávala řádně své úkoly nejen ve funkci ředitele, jehož tato společnost zaměstnala na základě pracovní smlouvy, nýbrž i ve funkci jednatele téže společnosti z pohledu práva obchodních společností.

2. Konkrétně by mělo být určeno, zda je dosah případného pracovního poměru mezi ředitelem společnosti a touto společností, z hlediska určení mezinárodní soudní příslušnosti ve smyslu výše uvedeného nařízení, nějakým způsobem dotčen skutečností, že je tento ředitel vázán navíc i obchodním vztahem k téže společnosti, neboť je jejím jednatelem, v případě, že je hnán k odpovědnosti v postavení ředitele i v postavení jednatele.

1 — Původní jazyk: španělština.

2 — Úř. věst. 2001, L 12, s. 1; Zvl. vyd. 19/04, s. 42. Dne 10. ledna 2015 vstoupilo v platnost nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. L 351, s. 1), které není použitelné *ratione temporis* na projednávanou věc. Nařízení č. 1215/2012 v podstatě převzalo ustanovení obsažená v nařízení, které je předmětem projednávané věci.

I – Právní rámec

A – Unijní právo

3. V bodě 11 odůvodnění nařízení se uvádí, že „[p]ravidla pro určení příslušnosti musí být vysoce předvídatelná a založená na zásadě, podle které je příslušnost obecně založena na místě bydliště žalovaného, a musí být na tomto základě vždy určitelná, kromě několika přesně určených případů, kdy předmět sporu nebo smluvní volnost stran opravňuje k použití odlišného určujícího hlediska. [...]“, zatímco v bodě 12 odůvodnění se dodává, že „[k]romě místa bydliště žalovaného by měla existovat i jiná kritéria pro určení příslušnosti, založená na úzké vazbě mezi soudem a právním sporem nebo usnadňující řádný výkon spravedlnosti“.

4. V bodě 13 odůvodnění výše uvedeného nařízení se uvádí, že „[p]okud se týče [...] pracovních smluv, měla by být slabší strana chráněna pravidly pro určení příslušnosti, která jsou jejím zájmem příznivější než obecná pravidla“.

5. Součástí kapitoly II oddílu 1 („Příslušnost“) zmíněného nařízení, nadepsané „Obecná ustanovení“, je čl. 2 odst. 1, v němž se stanoví toto:

„Nestanoví-li toto nařízení jinak, mohou být osoby, které mají bydliště na území některého členského státu, bez ohledu na svou státní příslušnost žalovány u soudů tohoto členského státu.“

6. Článek 5 uvedeného nařízení, který je součástí kapitoly II oddílu 2 nadepsaného „Zvláštní příslušnost“, stanoví:

„Osoba, která má bydliště na území některého členského státu, může být v jiném členském státě žalována,

- 1) a) pokud předmět sporu tvoří smlouva nebo nároky ze smlouvy, u soudu místa, kde závazek, o němž se jedná, byl nebo měl být splněn;
- b) pro účely tohoto ustanovení a pokud nebylo dohodnuto jinak, je místem plnění zmíněného závazku:
 - v případě prodeje zboží místo na území členského státu, kam podle smlouvy zboží bylo nebo mělo být dodáno,
 - v případě poskytování služeb místo na území členského státu, kde služby podle smlouvy byly nebo měly být poskytovány,
- c) nepoužije-li se písmeno b), použije se písmeno a);

[...]

- 3) ve věcech týkajících se protiprávního jednání či jednání, které je postaveno na roveň protiprávnímu jednání, u soudu místa, kde došlo nebo může dojít ke škodné události;

[...]“

7. Oddíl 5, který je součástí kapitoly II nařízení, je nadepsán „Příslušnost pro individuální pracovní smlouvy“. Patří do něj článek 18 i článek 20. Článek 18 odst. 1 stanoví, že „[v]e věcech týkajících se individuálních pracovních smluv se příslušnost určuje podle tohoto oddílu, aniž jsou dotčeny článek 4 a čl. 5 bod 5)“, zatímco čl. 20 odst. 1 stanoví, že „[z]aměstnavatel může žalovat pouze u soudů toho členského státu, na jehož území má zaměstnanec bydliště“.

B – Vnitrostátní právo

8. Článek 2:9 nizozemského občanského zákoníku (Burgerlijk Wetboek) stanoví, že jednatel společnosti je povinen řádně vykonávat funkci.

9. Pokud tuto osobu váže ke zmíněné společnosti také pracovní poměr týkající se postavení ředitele této společnosti – což nizozemské právo připouští³ – její odpovědnost jakožto zaměstnance v případě, že úmyslně nebo z vědomé nedbalosti neplní úkoly vyplývající z pracovní smlouvy, je upravena v čl. 7:661 odst. 1 nizozemského občanského zákoníku (ve spojení s článkem 6:74 téhož zákoníku) takto: „Zaměstnanec, který při plnění své pracovní smlouvy způsobí škodu zaměstnavateli nebo třetí osobě, které je zaměstnavatel povinen poskytnout náhradu škody, nenese vůči zaměstnavateli v tomto ohledu odpovědnost, ledaže by byla tato škoda způsobena úmyslně nebo z vědomé nedbalosti zaměstnance [...]“.

10. Kromě toho může jednatel/ředitel nést rovněž odpovědnost za protiprávní jednání, která je upravena v článku 6:162 nizozemského občanského zákoníku.

II – Spor v původním řízení a předběžné otázky

11. Společnost Holterman Ferho Exploitatie BV (dále jen „Holterman Ferho“) je výlučně holdingovou společností, jejíž sídlo se nachází v Nizozemsku. Má tři německé dceřiné společnosti, a sice Ferho Bewehrungsstahl GmbH, Ferho Vechta GmbH a Ferho Frankfurt GmbH, všechny se sídlem v Německu.

12. V dubnu 2001 začal F.L. Freiherr Spies von Büllenheim (dále jen „pan Spies“), německý státní příslušník s bydlištěm v Německu, odpůrce v původním řízení, pracovat pro Holterman Ferho jakožto ředitel, a to na základě smlouvy vyhotovené v němčině, kterou odvolací soud označil jako „pracovní smlouvu“. Kromě toho plnil rovněž úkoly jednatele (ve smyslu práva obchodních společností) této společnosti, které, jak uvedl pan Spies na jednání, spočívaly pouze v řízení německých dceřiných společností Holterman Ferho, v nichž měl rovněž funkci jednatele. Jak uvedl pan Spies v bodě 8 svého vyjádření a jak potvrdil na jednání, společnost Holterman Ferho neměla kromě něj žádného jiného zaměstnance a jeho práce byla v každém případě vykonávána výlučně v Německu, což společnost Holterman Ferho ve svém vyjádření nepopírá. Jak ovšem pan Spies připustil během jednání v reakci na otázky kladené Soudním dvorem, nebyl jen jednatelem a ředitelem společnosti Holterman Ferho, ale i jejím společníkem⁴.

3 — Jak uvádí Komise v bodě 15 svého vyjádření, podle nizozemského práva je společnou charakteristikou ředitelů a jednatelů to, že se podílejí na řízení společnosti. Avšak zatímco osoba, která vykonává pouze funkci ředitele, může být odvolána správní radou, jednatel může odvolat jediné valná hromada společníků společnosti, což znamená, že jednatel má v zásadě větší míru volnosti v řízení podniku než osoba, která vykonává pouze funkci ředitele. Celkový přehled povinností a odpovědnosti vedoucích představitelů společností v nizozemském právu in De Beurs, S., „Directors' Duties and Liability in the Netherlands“, v rámci studie, kterou provedla LSE Enterprise pro Evropskou komisi, *Study on Directors' Duties and Liability*, Londýn 2013, s. A609 a násl.

4 — Jak vysvětlil během jednání, společnost Holterman Ferho měla pouze dva společníky, z nichž prvním byl on sám (menšinový společník, který vlastnil pouze 15 % akcií) a druhým byl většinový společník, který vlastnil 85 % akcií a ve společnosti Holterman Ferho rovněž vykonával řídicí funkce, a sice prostřednictvím jiné společnosti.

13. Dne 31. prosince 2005 byl ukončen poměr mezi panem Spiesem a Ferho Frankfurt GmbH a dne 31. prosince 2006 poměr mezi výše jmenovaným a ostatními třemi společnostmi. Všechny čtyři společnosti podaly proti panu Spiesovi určovací žalobu a žalobu na náhradu škody k Rechtbank Almelo (soud v Almelu, Nizozemsko). Jako hlavní důvod uvedly to, že pan Spies nevykonával řádně funkci jednatele, takže nese vůči všem těmto společnostem odpovědnost podle článku 2:9 nizozemského občanského zákoníku. Kromě toho všechny čtyři společnosti tvrdily, že pan Spies nezávisle na svém postavení jednatele úmyslně nebo z vědomé nedbalosti neplnil úkoly vyplývající z pracovní smlouvy, kterou uzavřel se společností Holterman Ferho, což jej činí odpovědným podle článku 7:661 nizozemského občanského zákoníku. Podpůrně Holterman Ferho a její tři dceřiné společnosti tvrdily, že závažné chyby, jichž se pan Spies dopustil při výkonu svých funkcí, představují v každém případě protiprávní jednání ve smyslu článku 6:162 nizozemského občanského zákoníku.

14. Jak uvedl pan Spies, soud prvního stupně prohlásil, že nemá mezinárodní příslušnost k vyřešení sporu. *Gerechtshof te Arnhem* (soudní dvůr v Arnhemu) v odvolacím řízení potvrdil rozsudek *Rechtbank Almelo*. *Gerechtshof* rozlišoval mezi:

- 1) žalobami, které podala Holterman Ferho a které jsou založeny na tom, že pan Spies nesplnil povinnosti vyplývající z funkce ředitele a jednatele výše uvedené společnosti. V souvislosti s těmito žalobami měl *Gerechtshof* za to, že:
 - vzhledem k tomu, že oba účastníci řízení jsou vzájemně vázáni smlouvou, kterou kvalifikoval jako „pracovní smlouvu“, zvláštní režim určení soudní příslušnosti podle článku 18 a násl. nařízení se použije na žaloby odůvodněné nesprávným plněním úkolů vyplývajících z pracovní smlouvy, jakož i na žaloby odůvodněné protiprávním jednáním, neboť úzce souvisejí s plněním dané smlouvy. To podle něj znamená, že na základě čl. 20 odst. 1 nařízení jsou příslušné německé soudy coby soudy členského státu, v němž má výše uvedený pracovník bydliště;
 - co se týče žalob, které byly obecně odůvodněny okolností, že pan Spies nesprávně vykonával funkci jednatele dané společnosti, která podle *Gerechtshof* nebyla upravena žádnou smlouvou, použije se obecné pravidlo stanovené v článku 2 nařízení, podle něhož má být příslušnost rovněž přiznána německým soudům;
- 2) žalobami, které proti panu Spiesovi podaly tři německé dceřiné společnosti a které byly založeny na smlouvě a na protiprávním jednání. *Gerechtshof* měl za to, že podle pravidel určení příslušnosti, stanovených v čl. 5 bodech 1 a 3 nařízení nelze v souvislosti s těmito žalobami v žádném případě přiznat příslušnost nizozemským soudům.

15. Všechny čtyři společnosti podaly proti rozsudku *Gerechtshof* kasační opravný prostředek k předkládajícímu soudu, a to pouze ve vztahu k žalobám, které proti panu Spiesovi podala Holterman Ferho.

16. Hoge Raad der Nederlanden (Nejvyšší soud Nizozemska) se rozhodl přerušit řízení a položit následující předběžné otázky:

- „1) Je třeba ustanovení kapitoly II oddílu 5 (články 18 až 21) nařízení (ES) č. 44/2001 vykládat v tom smyslu, že brání použití čl. 5 bodu 1 písm. a) nebo čl. 5 bodu 3 tohoto nařízení v takovém případě, jako je projednávaný případ, v němž společnost činí žalovaného odpovědným nejen v postavení jednatele z toho důvodu, že nevykonával řádně své úkoly nebo jednal protiprávně, nýbrž i nezávisle na tomto postavení z toho důvodu, že úmyslně nebo z vědomé nedbalosti neplnil úkoly vyplývající z pracovní smlouvy uzavřené mezi ním a společností?

- 2) a) Je v případě záporné odpovědi na první otázku třeba pojem ‚smlouva nebo nároky ze smlouvy‘ uvedený v čl. 5 bodě 1 písm. a) nařízení (ES) č. 44/2001 vykládat v tom smyslu, že zahrnuje i takový případ, jako je projednávaný případ, v němž společnost činí odpovědnou osobu v postavení jednatele této společnosti z důvodu porušení povinnosti řádně vykonávat povinnosti podle práva obchodních společností?
- b) Je v případě kladné odpovědi na otázku 2 a) třeba pojem ‚místo, kde závazek, o němž se jedná [a který je základem žaloby], byl nebo měl být splněn‘ uvedený v čl. 5 bodu 1 písm. a) nařízení (ES) č. 44/2001 vykládat v tom smyslu, že je jím míněno místo, na němž jednatel plnil nebo měl plnit úkoly podle práva obchodních společností, což bude zpravidla místo ústředí nebo hlavní provozovny dotčené společnosti ve smyslu čl. 60 odst. 1 písm. b) a c) tohoto nařízení?
- 3) a) Je v případě záporné odpovědi na otázku 1 třeba pojem ‚ve věcech týkajících se protiprávního jednání či jednání, které je postaveno na roveň protiprávnímu jednání‘ uvedený v čl. 5 bodu 3 nařízení (ES) č. 44/2001 vykládat v tom smyslu, že zahrnuje i takový případ, jako je projednávaný případ, v němž společnost činí osobu v postavení jednatele této společnosti odpovědnou z toho, že nevykonávala řádně úkoly podle práva obchodních společností, nebo že jednala protiprávně?
- b) Je v případě kladné odpovědi na otázku 3a) třeba pojem ‚místo, kde došlo nebo může dojít ke škodné události‘ uvedený v čl. 5 bodě 3 nařízení (ES) č. 44/2001 vykládat v tom smyslu, že se jím rozumí místo, na němž jednatel plnil nebo měl plnit úkoly podle práva obchodních společností, což bude zpravidla místo ústředí nebo hlavní provozovny dotčené společnosti ve smyslu čl. 60 odst. 1 písm. b) a c) tohoto nařízení?“

17. Písemná vyjádření předložili v projednávané věci pan Spies, společnost Holterman Ferho (i jménem svých dceřiných společností), německá vláda a Evropská komise. jednání konaného dne 20. ledna 2015 se zúčastnili pan Spies a Komise, kteří na žádost Soudního dvora své argumenty zaměřili na první z předběžných otázek.

III – Analýza

A – První předběžná otázka

18. Prostřednictvím první předběžné otázky se předkládající soud v podstatě táže, zda v případě, že společnost žaluje určitou osobu jakožto svého jednatele z toho důvodu, že nevykonávala řádně úkoly nebo jednala protiprávně, a současně žaluje tutéž osobu v postavení ředitele této společnosti z toho důvodu, že úmyslně nebo z vědomé nedbalosti neplnila úkoly vyplývající z pracovní smlouvy uzavřené mezi ní a společností, jejímž prostřednictvím byla tato osoba jmenována ředitelem společnosti, mají být použita pravidla pro určení soudní příslušnosti, která jsou stanovena v kapitole II oddíle 5 nařízení („Příslušnost pro individuální pracovní smlouvy“, články 18 až 21).

1. Shrnutí stanovisek účastníků řízení

19. Pan Spies má za to, že články 18 až 21 nařízení brání tomu, aby byl za okolností projednávané věci použit článek 5 tohoto nařízení, i když úkoly, které byly řediteli svěřeny na základě pracovní smlouvy, spočívají pouze v plnění funkcí souvisejících s jeho postavením jednatele ve smyslu práva obchodních společností: pokud je tento ředitel současně i jednatelem společnosti, u níž je zaměstnán, musí se použít zvláštní pravidla pro určení soudní příslušnosti, stanovená v člancích 18 až 21 zmíněného nařízení.

20. Německá vláda, která se ve svém vyjádření soustředila pouze na tuto první předběžnou otázku, navrhuje, aby byla zodpovězena v tom smyslu, že články 18 až 21 nařízení brání tomu, aby soud v takovém případě, jako je projednávaný případ, použil čl. 5 bod 1 písm. a) nebo čl. 5 bod 3 tohoto nařízení. Německá vláda se domnívá, že doslovné znění zmíněného nařízení je v tomto ohledu dostatečně jasné a že s ohledem na existenci pracovní smlouvy – bez ohledu na to, zda může existovat rovněž vztah založený na právu obchodních společností – je namíste použít pravidlo pro určení soudní příslušnosti, které je stanoveno v čl. 20 odst. 1 nařízení (místo bydliště žalovaného zaměstnance), což je navíc v souladu i s cílem ochrany slabší smluvní strany sledovaným výše uvedenými zvláštními pravidly pro určení soudní příslušnosti.

21. Holterman Ferho (jednající rovněž jménem svých dceřiných společností) ve svém písemném vyjádření uvedla pouze části stanoviska, která v původním řízení před Hoge Raad přednesl nizozemský generální advokát. Zastává názor, že na žaloby související s nesplněním závazků vyplývajících z pracovní smlouvy mají být použita zvláštní pravidla pro určení soudní příslušnosti stanovená v člancích 18 až 21 nařízení, kdežto pro účely rozhodnutí o žalobě týkající se nesplnění úkolů, jehož se pan Spies dopustil v postavení jednatele společnosti Holterman Ferho, musí být použit čl. 5 bod 1, což znamená, že v tomto ohledu musí být přiznána příslušnost nizozemským soudům, neboť dotčená společnost je usazena v Nizozemsku [sídlo společnosti je podle jejího názoru místem, kde měl být splněn závazek, z něhož žaloba vychází, ve smyslu čl. 5 bodu 1 písm. a) zmíněného nařízení].

22. A konečně Komise se domnívá, že musí být určeno, zda „smlouva“ (ve smyslu nařízení) mezi účastníky řízení představuje pro účely zmíněného nařízení „individuální pracovní smlouvu“ – což by znamenalo, že je nutné použít pravidla pro určení soudní příslušnosti stanovená v člancích 18 a násl. tohoto nařízení – nebo zda se jedná o smlouvu jiné povahy – což by znamenalo, že spolu s obecným pravidlem stanoveným v článku 2 výše uvedeného nařízení lze použít i čl. 5 bod 1 nařízení. Za tímto účelem Komise vyjmenovává několik bodů, jež musí být splněny, má-li být učiněn závěr, že se jedná o pracovní smlouvu, přičemž jedním z těchto bodů je podřízenost zaměstnance zaměstnavateli, která ve vztahu mezi jednatelem společnosti a touto společností podle názoru Komise neexistuje⁵.

2. Posouzení

23. Podle názoru předkládajícího soudu uzavřeli účastníci řízení dne 7. května 2001 „pracovní smlouvu“, jejímž prostřednictvím byl pan Spies jmenován ředitelem společnosti Holterman Ferho. Vzhledem k tomu, že nařízení ukládá povinnost autonomního výkladu pojmu „individuální pracovní smlouva“⁶, při určení povahy této smlouvy pro účely zmíněného nařízení není rozhodující to, jak ji

5 — Účastníci řízení v projednávané věci nezpochybnili okolnost, že pan Spies po určitou dobu poskytoval společnosti Holterman Ferho určité služby (související s řízením jejích dceřiných společností) za odměnu. Sporným bodem je v projednávané věci otázka, zda byl pan Spies podřízen „vedení“, tj. pokynům ze strany společnosti Holterman Ferho. Komise konkrétně popírá, že v projednávané věci takovýto vztah podřízenosti existuje (bod 35 písemného vyjádření Komise), zatímco pan Spies na jednání uvedl, že ze smlouvy uzavřené mezi ním a společností Holterman Ferho vyplývá, že ve skutečnosti byl podřízen valné hromadě společníků, která mu udílela pokyny.

6 — Viz mimo jiné rozsudky Mahamdia, C-154/11, EU:C:2012:491, bod 42; Kainz, C-45/13, EU:C:2014:7, bod 19; Zuid-Chemie, C-189/08, EU:C:2009:475, bod 17; jakož i Pinckney, C-170/12, EU:C:2013:635, bod 23.

kvalifikují účastníci řízení, ani to, jaká kvalifikace vyplývá z vnitrostátního práva. Jak prohlásil Soudní dvůr, pojmy stanovené nařízením č. 44/2001 mají být vykládány autonomně, a to především ve vztahu k systematice a cílům tohoto nařízení⁷ tak, aby bylo zajištěno jednotné uplatňování tohoto nařízení ve všech členských státech⁸.

24. Soudnímu dvoru se zatím nenaskytla příležitost podat výklad pojmu „pracovní smlouva“ ve zvláštním rámci tohoto nařízení. Jedinou výjimkou je rozsudek Shenavai⁹, v němž v souvislosti s použitím čl. 5 odst. 1 Bruselské úmluvy, který se týká mimo jiné i těchto smluv, prohlásil, že „pracovní smlouvy, obdobně jako jiné smlouvy týkající se závislé činnosti, se od jiných smluv, zejména pak od smluv o poskytování služeb, liší tím, že zakládají dlouhodobý vztah, prostřednictvím něhož je zaměstnanec určitým způsobem začleněn do činnosti podniku nebo zaměstnavatele“.

25. Výše uvedený bod je jediný, který nám judikatura Soudního dvora poskytuje k definování tohoto pojmu pro účely nařízení. Existuje však početná judikatura Soudního dvora, v níž je podán výklad pojmu „zaměstnanec“ ve smyslu unijního práva, zejména ve spojení s nynějším článkem 45 SFEU¹⁰, ale i ve spojení s konkrétními akty sekundárního práva¹¹. Nelze pochybovat o tom, že tato judikatura nám může nabídnout i výkladové prvky, jež lze platně využít i v jiných oblastech¹². Současně je však pravda, že výklad téhož pojmu podaný v oblasti základních svobod stanovených ve Smlouvě o EU nebo v nástrojích sekundárního práva sledujících konkrétní cíle se nemusí nutně shodovat se způsobem, jakým je tentýž pojem chápán v jiných oblastech sekundárního práva¹³.

26. Nařízení upravuje v oddíle 5 „příslušnost pro individuální pracovní smlouvy“ a v článku 18 stanoví, že „[v]e věcech týkajících se individuálních pracovních smluv se příslušnost určuje podle tohoto oddílu [...]“. Jak dále uvidíme, německé znění je poněkud odlišné, neboť stanoví, že „pokud je předmětem řízení individuální pracovní smlouva nebo *nároky vyplývající z individuální pracovní smlouvy*, příslušnost se určuje podle tohoto oddílu“¹⁴. Zásadní význam pro účely použití oddílu 5 nařízení je

7 — Odpověď na otázku, v čem spočívají pojmy „systematika“ a „cíle nařízení“, můžeme nalézt zejména v bodech 11 a 12 odůvodnění tohoto nařízení: „Pravidla pro určení příslušnosti musí být vysoce *předvídatelná* a založená na zásadě, podle které je příslušnost obecně založena na místě bydliště žalovaného, a musí být na tomto základě vždy určitelná, kromě několika přesně určených případů, kdy předmět sporu nebo smluvní volnost stran opravňuje k použití odlišného určujícího hlediska. [...]. Kromě místa bydliště žalovaného by měla existovat i jiná kritéria pro určení příslušnosti, založená na *úzké vazbě mezi soudem a právním sporem* nebo *usnadňující řádný výkon spravedlnosti*“ (zvýraznění provedeno autorem tohoto stanoviska). Jak navíc rozhodl Soudní dvůr, cílem výše uvedeného nařízení je sjednotit pravidla pro určení příslušnosti soudů smluvních států tím, že se v mezích možností zabrání existenci více příslušných soudů ohledně téhož právního vztahu, a posílit právní ochranu osob usazených v Unii, když zároveň umožňuje žalobci snadno určit soud, na který se může obrátit, a žalovanému přiměřeně předvídat, před kterým soudem může být žalován [rozsudky Mulox IBC, C-125/92, EU:C:1993:306, bod 11; jakož i Rutten, C-383/95, EU:C:1997:7, body 12 a 13, ve spojení s Úmluvou ze dne 27. září 1968 o soudní příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 1972, L 299, s. 32), ve znění následujících úmluv o přistoupení nových členských států k této úmluvě (dále jen „Bruselská úmluva“). Vzhledem k tomu, že nařízení nahradilo ve vztazích mezi členskými státy Bruselskou úmluvu, výklad ustanovení této úmluvy podaný Soudním dvorem platí rovněž pro ustanovení uvedeného nařízení, pokud lze ustanovení těchto nástrojů kvalifikovat jako rovnocenná (rozsudky Brogssitter, C-548/12, EU:C:2014:148, bod 19; jakož i ÓFAB, C-147/12, EU:C:2013:490, bod 28)].

8 — Viz zejména rozsudky Brogssitter, C-548/12, EU:C:2014:148, bod 18; jakož i ÓFAB, C-147/12, EU:C:2013:490, bod 27.

9 — C-266/85, EU:C:1987:11, bod 16.

10 — Za všechny viz rozsudek Lawrie Blum, 66/85, EU:C:1986:284, body 16 a 17.

11 — Viz zejména vymezení pojmu „zaměstnanec“, které Soudní dvůr poskytl v rozsudku Danosa, C-232/09, EU:C:2010:674, body 39 a násl., v němž mělo být určeno, zda má být členka statutárního orgánu společnosti považována za „zaměstnankyni“ pro účely směrnice Rady 92/85/EHS ze dne 19. října 1992 o zavádění opatření pro zlepšení bezpečnosti a ochrany zdraví při práci těhotných zaměstnankyň a zaměstnankyň krátce po porodu nebo kojících zaměstnankyň (Úř. věst. L 348, s. 1) a zda má tedy nárok na ochranu, kterou tato směrnice přiznává osobám v takovémto postavení. z mnoha dalších rozsudků rovněž viz Union syndicale Solidaires Isère, C-428/09, EU:C:2010:612, bod 28 [v souvislosti se směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2003/88/ES ze dne 4. listopadu 2003 o některých aspektech úpravy pracovní doby (Úř. věst. L 299, s. 9)]; jakož i Kiiski, C-116/06, EU:C:2007:536, bod 25 [v souvislosti se směrnicí Rady 76/207/EHS ze dne 9. února 1976 o zavedení zásady rovného zacházení pro muže a ženy, pokud jde o přístup k zaměstnání, odbornému vzdělávání a postupu v zaměstnání a o pracovní podmínky (Úř. věst. L 39, s. 40)] a citovanou judikaturu.

12 — V tomto smyslu obecně viz Lüttringhaus, J. D., „Übergreifende Begrifflichkeiten im europäischen Zivilverfahrens- und Kollisionsrecht. Grund und Grenzen der rechtsaktübergreifenden Auslegung, dargestellt am Beispiel vertraglicher und außervertraglicher Schuldverhältnisse“, *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, sv. 77, 2013, s. 50.

13 — Rozsudky Martínez Sala, C-85/96, EU:C:1998:217, body 31 a násl.; von Chamier-Glisczinski, C-208/07, EU:C:2009:455, bod 68; a van Delft a další, C-345/09, EU:C:2010:610, bod 88. Viz rovněž úvahy obsažené v Knöfel, O. L., „Kommendes Internationales Arbeitsrecht — Der Vorschlag der Kommission der Europäischen Gemeinschaft vom 15.12.2005 für eine ‚Rom I‘-Verordnung“. *Recht der Arbeit* 2006, zejména s. 271 a 272, konkrétně v souvislosti s pojmem „zaměstnanec“.

14 — „Bilden ein individueller Arbeitsvertrag oder *Ansprüche aus einem individuellen Arbeitsvertrag* den Gegenstand des Verfahrens, so bestimmt sich die Zuständigkeit [...] nach diesem Abschnitt“ (zvýraznění provedeno autorem tohoto stanoviska).

tedy podle mého názoru to, že se žalovaný musí nacházet v postavení smluvní strany „individuální pracovní smlouvy“ ve smyslu výše uvedeného nařízení (a to v podstatě bez ohledu na to, zda mezi ním a žalobcem může kromě toho existovat i právní vztah jiné povahy) a že, jak lze zvláště jasně vyvodit z německého znění, nárok, který je předmětem řízení, musí vyplývat z této smlouvy.

27. Podle mého mínění je v podstatě jednoznačné, že autonomní výklad pojmu „individuální pracovní smlouva“ pro účely nařízení musí vycházet z toho, že prostřednictvím pracovní smlouvy je určité osobě uložena povinnost vykonat ve prospěch jiné osoby určitou činnost za odměnu. Další prvek, který musí být v tomto ohledu brán v potaz, nám umožňuje odlišit „individuální pracovní smlouvu“, stanovenou v článku 18 a násl. nařízení, od ostatních případů „poskytování služeb“, na něž se použije čl. 5 bod 1 nařízení. S ohledem na systematiku a cíle výše uvedeného nařízení tedy nesmíme ztrácet ze zřetele cíl spočívající v ochraně slabší strany smluvního vztahu, z něhož zákonodárce vycházel při vytvoření zvláštních kritérií pro určení soudní příslušnosti, stanovených v článku 18 a násl. tohoto nařízení.

28. Domnívám se, že výše popsaný rozdíl, který pro účely nařízení odlišuje pracovní smlouvu od poskytování služeb, spočívá v okolnosti, že v případě pracovní smlouvy osoba poskytující službu více či méně podléhá vedení a pokynům druhé strany smluvního vztahu, takže se vůči ní nachází v podřízeném postavení. Právě toto podřízené postavení je v zásadě důvodem ke zvláštní ochraně slabší smluvní strany a tím i k použití zvláštního pravidla stanoveného v čl. 20 odst. 1 zmíněného nařízení, v němž se uvádí, že pokud je žalovaný „zaměstnancem“, může být žalován pouze u soudů členského státu, v němž má bydliště¹⁵.

29. Ke stejnému posouzení, tentokrát však v oblasti výkladu Římské úmluvy o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy¹⁶, dospěla i generální advokátka Trstenjak ve svém stanovisku předneseném ve věci Voogsgeerd¹⁷. Prvek „závislosti“ (v angličtině „relationship of subordination“) je rovněž konkrétně zmiňován v Jenardově/Möllerově zprávě o Luganské úmluvě z roku 1988, která existovala souběžně s Bruselskou úmluvou a předcházela dotčenému nařízení, přičemž ve zmíněné zprávě se uvádí, že „i když autonomní pojem pracovní smlouvy [pro účely zmíněné úmluvy] zatím neexistuje, lze se domnívat, že tento pojem předpokládá vztah závislosti zaměstnance na zaměstnavateli“¹⁸.

30. Okolnost, že určitá osoba je prostřednictvím pracovní smlouvy pověřena vedením společnosti, nemusí nutně vylučovat existenci prvku závislosti, i když u řídicích pracovníků může být tento prvek za určitých okolností zmírněn či oslaben. Podle mého názoru tento prvek existuje, pokud osoba pověřená řízením podléhá pokynům druhé smluvní strany nebo některého z jejích orgánů, i když je tomuto zaměstnanci přiznána možnost samostatného úsudku, či dokonce široký rozhodovací prostor při každodenním vykonávání úkolů a i když jeho činnost nepodléhá okamžité pravidelné kontrole ze strany zaměstnavatele¹⁹.

15 — Kromě toho se domnívám, že kritérium „podřízeného postavení“ je dostatečně jasné, aby zaručilo, že budou pravidla pro určení soudní příslušnosti splňovat podmínku předvídatelnosti, kterou stanoví bod 11 odůvodnění nařízení a na kterou poukazuje také judikatura uvedená v bodě 23 tohoto stanoviska: určení existence pracovní smlouvy podle tohoto kritéria umožní žalobci snadno určit soud, na který se může obrátit, a žalovanému přiměřeně předvídat, před kterým soudem může být žalován.

16 — Při výkladu nařízení lze vycházet ze staršího znění Římské úmluvy ze dne 19. června 1980 a nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I) (Úř. věst. L 177, s. 6), neboť, jak prohlásil Soudní dvůr, výklad pojmu obsaženého v některém z těchto právních aktů mezinárodního práva soukromého nesmí opominout zohlednit výklad týkající se určovatelů stanovených v jiném z těchto právních aktů, neboť tyto vymezují pravidla pro určení soudní příslušnosti pro stejné oblasti a utváří podobné pojmy (rozsudek Koelzsch, C-29/10, EU:C:2011:151, bod 33).

17 — C-384/10, EU:C:2011:564, bod 88: „pracovní poměr [...] [je] charakterizován okolností, že určitá osoba vykonává po určitou dobu ve prospěch jiné osoby a pod jejím vedením činnosti, za které protihodnotou pobírá odměnu. Z toho vyplývá, že *vázanost* zaměstnance pokyny představuje charakteristický znak každého pracovního poměru, který v podstatě vyžaduje, aby dotčená osoba byla *podřízena pokynu nebo dohledu* jiné osoby, která jí stanoví práce, které mají být vykonány, nebo pracovní dobu, a jejíž nařízení nebo předpisy je zaměstnanec povinen dodržovat“ (zvýraznění provedeno autorem tohoto stanoviska).

18 — Úř. věst. 1990, C 189, s. 73, bod 41.

19 — V tomto smyslu viz De Val Tena, Á., *El trabajo de alta dirección. Caracteres y régimen jurídico*. Madrid: Civitas, 2002, s. 111.

31. Co se týče zvláštního případu ředitele podléhajícího pokynům valné hromady společníků společnosti, kterou řídí, nedomnívám se, že pokud je ředitel vlastníkem podílu v této společnosti, musí tato okolnost automaticky znamenat, že jejich vzájemný vztah nelze pro účely nařízení kvalifikovat jako „pracovní smlouvu“. Pokud by však byl tento podíl natolik významný, že by daná osoba mohla mít rozhodující vliv na vytváření pokynů, které jí valná hromada společníků udílí jakožto řediteli této společnosti, v praxi by to znamenalo, že by tato osoba podléhala vlastním pokynům a mohla jednat na základě vlastního úsudku. Mám za to, že řídicí moc, kterou vykonává valná hromada společníků ve vztahu k dané osobě, v takovémto případě mizí a spolu s ní i vztah podřízenosti²⁰.

32. Na otázku, zda existuje „pracovní smlouva“ ve smyslu nařízení, je tedy nutno odpovědět v rámci každého konkrétního případu v závislosti na všech znacích a okolnostech charakterizujících vztahy, které mezi stranami panují²¹, přičemž takovéto posouzení v zásadě přísluší předkládajícímu soudu. V projednávané věci bude muset tento přezkum provést nejen na základě skutkových okolností, ale také především na základě dvou právních aktů: stanov společnosti Holterman Ferho a smlouvy, kterou tato společnost uzavřela s panem Spiesem. Na základě obou těchto prvků bude možné určit, zda pan Spies podléhal při výkonu funkce řídicí moci jiného orgánu společnosti, který on sám nekontroloval, a zda tedy s konečnou platností existoval vztah podřízenosti. Za tímto účelem bude moci kromě jiných hledisek přezkoumat také to, zda smlouva upravuje hlavní podmínky pracovního poměru (mzda, délka dovolené atd.)²², od koho pan Spies přijímal pokyny, jaký byl rozsah těchto pokynů a do jaké míry byl jimi jmenovaný vázán, kdo kontroloval plnění těchto pokynů a jaké důsledky mohlo mít jejich případné nesplnění, zejména pak to, zda mohl být jmenovaný odvolán z důvodu, že se těmito pokyny neřídil. V této souvislosti bude vnitrostátní soud muset rozhodnout rovněž o tom, do jaké míry může být případně existující vztah podřízenosti ovlivněn okolností, že je ředitel současně i společníkem dotčené společnosti, jak tomu bylo u pana Spiese v projednávané věci, což v podstatě závisí na tom, do jaké míry může tato osoba v postavení společníka ovlivnit záměry orgánu, od něhož má přijímat pokyny.

33. Jak jsem již uvedl výše, pro použití oddílu 5 nařízení není rozhodující pouze to, že žalovaný musí být žalován v postavení strany „individuální pracovní smlouvy“. Logickým důsledkem toho, co bylo uvedeno výše, je, že nárok, který je předmětem řízení, musí vyplývat právě z této smlouvy, což je podmínkou, na kterou během jednání upozornila také Komise.

34. K určení toho, zda nárok, který je předmětem řízení, vyplývá z „individuální pracovní smlouvy“ ve smyslu nařízení, je podle mého mínění vhodné použít výrok, který Soudní dvůr vydal v rozsudku Brogsitter, v němž mělo být určeno, zda žaloba na určení občanskoprávní odpovědnosti patří mezi případy, kdy „předmět sporu tvoří smlouva nebo nároky ze smlouvy“ ve smyslu čl. 5 bodu 1 zmíněného nařízení: takováto žaloba patří mezi případy, kdy „předmět sporu tvoří smlouva nebo nároky ze smlouvy“ ve smyslu čl. 5 bodu 1 písm. a) nařízení – nebo, v projednávané věci, představuje nárok vyplývající z „individuální pracovní smlouvy“ –, pouze pokud lze vytýkané jednání považovat za

20 — Totéž v tomto ohledu uvádí i Weber, J., „Die Geschäftsführerhaftung aus der Perspektive des Europäischen Zivilprozessrechts“, *IPRax – Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts* 1/2013, s. 70; Bosse, R., *Probleme des europäischen Internationalen Arbeitsprozessrechts*. Frankfurt: Peter Lang, 2007, s. 67 a násl., a Mankowski, P., „Organpersonen und Internationales Arbeitsrecht“, *RIW – Recht der internationalen Wirtschaft* 3/2004, s. 170. Stojí za připomenutí, že ve věci, v níž mělo být určeno, zda má určitá osoba pro účely primárního práva postavení „zaměstnance“ nebo „poskytovatele služeb“, již Soudní dvůr rozhodl, že ředitel společnosti, který byl jejím jediným akcionářem, nevykonává činnost v rámci vztahu podřízenosti, takže nemůže být považován za „zaměstnance“ ve smyslu primárního práva (rozsudek Asscher, C-107/94, EU:C:1996:251, bod 26; a stanovisko generálního advokáta Légera přednesené v téže věci, EU:C:1996:52, bod 29).

21 — Rozsudek Danosa, C-232/09, EU:C:2010:674, bod 46.

22 — V tomto ohledu viz ustanovení směrnice Rady 91/533/EHS ze dne 14. října 1991 o povinnosti zaměstnavatele informovat zaměstnance o podmínkách pracovní smlouvy nebo pracovního poměru (Úř. věst. L 288, zvl. vyd. 05/02 s. 3), která ukládá zaměstnavateli povinnost informovat zaměstnance o hlavních podmínkách pracovní smlouvy nebo pracovního poměru.

porušení smluvních povinností, jež mohou být určeny s přihlédnutím k předmětu smlouvy – v projednávané věci konkrétní pracovní smlouvy. Tak tomu bude *a priori* v případě, kdy se smlouva mezi žalovaným a žalobcem jeví jako nezbytná k prokázání dovolené či naopak nedovolené povahy jednání vytýkaného první osobě osobou druhou²³, což musí posoudit vnitrostátní soud.

35. Domnívám se proto, že pouhá okolnost, že mezi účastníky řízení existuje pracovní smlouva, nepostačuje k použití zvláštních pravidel pro určení mezinárodní soudní příslušnosti, která jsou stanovena v oddíle 5 nařízení, pokud uplatňovaný nárok nevyplývá z „pracovní smlouvy“ v tom smyslu, jaký byl právě vysvětlen.

36. Je věcí předkládajícího soudu, aby v projednávané věci s přihlédnutím k hlediskům popsaným v předchozích bodech určil, zda byl žalovaný žalován v postavení strany „individuální pracovní smlouvy“ ve smyslu nařízení. Pro tyto účely bude muset vzít v úvahu, že pokud jsou určité osobě svěřeny úkoly spočívající v řízení společnosti, tato okolnost nemusí nutně vylučovat existenci prvku podřízenosti, který je typický pro pracovní poměr, a že pokud je ředitel vlastníkem podílu ve společnosti, kterou řídí, ani tato okolnost nemusí automaticky znamenat, že jejich vzájemný vztah nelze pro účely nařízení kvalifikovat jako „pracovní smlouvu“. Předkládajícímu soudu rovněž přísluší, aby určil, zda uplatněný nárok vyplývá z „individuální pracovní smlouvy“, tj. zda lze vytýkané jednání považovat za porušení smluvních závazků, jež mohou být určeny s přihlédnutím k předmětu konkrétní pracovní smlouvy. Pokud budou oba tyto prvky přítomny, použijí se zvláštní pravidla pro určení soudní příslušnosti stanovená v oddíle 5 nařízení bez ohledu na to, zda mezi smluvními stranami existují ještě vztahy jiného druhu (které mohou vyplývat například z okolnosti, že z hlediska práva obchodních společností je žalovaný rovněž jednatelem společnosti).

3. Mezitímní závěr

37. S ohledem na výše uvedené úvahy navrhuji Soudnímu dvoru, aby na první předběžnou otázku odpověděl v tom smyslu, že ustanovení kapitoly II oddílu 5 (články 18 až 21) nařízení se použijí,

- pokud byl žalovaný žalován v postavení strany „individuální pracovní smlouvy“ ve smyslu nařízení, tj. smlouvy, jejímž prostřednictvím se určité osobě ukládá povinnost vykonat za odměnu určitou činnost ve prospěch jiné osoby, jejímž vedení či pokynům podléhá; a
- pokud uplatněný nárok vyplývá z „individuální pracovní smlouvy“, tj. pokud lze vytýkané jednání považovat za porušení smluvních závazků, jež mohou být určeny s přihlédnutím k předmětu konkrétní pracovní smlouvy,

přičemž posouzení obou těchto aspektů je věcí předkládajícího soudu.

B – Druhá předběžná otázka

38. Vzhledem k odpovědi, kterou jsem navrhl výše, by nebylo nutné odpovídat na druhou a třetí předběžnou otázku. Přesto však pro případ, že by Soudní dvůr dospěl k závěru, že se v takovém případě, jako je projednávaný případ, ustanovení kapitoly II oddílu 5 (články 18 až 21) nařízení nepoužijí, provedu nyní přezkum druhé předběžné otázky.

23 — Rozsudek Brogsitter, C-548/12, EU:C:2014:148., body 23 až 25. V tomto ohledu viz rovněž tvrzení Webera, který se domnívá, že zvláštní pravidla určení příslušnosti, která jsou stanovena v čl. 20 odst. 1 nařízení, pouze nahrazují ostatní pravidla pro určení příslušnosti pro případ, že sporný závazek vychází přímo z pracovní smlouvy. Pokud tedy tento závazek závisí přímo na existenci vztahu mezi žalobcem a žalovaným ve smyslu práva obchodních společností, a pokud pracovní smlouva nepředstavuje *conditio sine qua non* pro určení obsahu tohoto závazku, pak nelze závazek jako takový považovat za „pracovní“, a to dokonce ani v případě, že pracovní smlouva převzala jednotlivé závazky v té podobě, v jaké je vymezuje právo obchodních společností (Weber, J., „Die Geschäftsführerhaftung aus der Perspektive des Europäischen Zivilprozessrechts“, *IPRax – Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts* 1/2013, s. 70 a 71).

39. Hoge Raad der Nederlanden prostřednictvím druhé a třetí otázky požaduje, aby bylo určeno, zda mají být pojmy „smlouva nebo nároky ze smlouvy“ a „[věci týkající] se protiprávního jednání či jednání, které je postaveno na roveň protiprávnímu jednání“, které jsou uvedeny v čl. 5 bodě 1 písm. a) nařízení, respektive v čl. 5 bodu 3 nařízení, vykládány v tom smyslu, že zahrnují i situaci, kdy společnost žaluje osobu v postavení jednatele této společnosti z důvodu, že nesplnila povinnost vykonávat řádně úkoly ve smyslu práva obchodních společností nebo jednala protiprávně. Pro případ, že tomu tak bude, se rovněž táže, zda pojem „místo, kde závazek, o nějž se jedná [a který je základem žaloby], byl nebo měl být splněn“ ve smyslu čl. 5 bodu 1 písm. a) výše uvedeného nařízení nebo pojem „místo, kde došlo nebo může dojít ke škodné události“ ve smyslu čl. 5 bodu 3 téhož nařízení odkazují na místo, kde jednatel plnil nebo měl plnit úkoly, které pro něj vyplývají ze stanov společnosti a/nebo z práva obchodních společností.

1. Shrnutí stanovisek účastníků řízení

40. Pan Spies se domnívá, že jediným použitelným ustanovením je čl. 5 bod 1 nařízení („smlouva nebo nároky ze smlouvy“), a to vzhledem k existenci závazku svobodně přijatého smluvními stranami, která podle jeho názoru vylučuje možnost kvalifikovat daný předmět jakožto spadající do „[věcí] týkajících se protiprávního jednání či jednání, které je postaveno na roveň protiprávnímu jednání“. K určení toho, na kterém místě byl v projednávané věci splněn závazek, jenž je základem žaloby, pro účely čl. 5 bodu 1 písm. a) zmíněného nařízení, se soustředil na místo, kde došlo k údajnému nesplnění povinnosti, tj. Německo, neboť toto nesplnění povinnosti souviselo s řízením německých dceřiných společností Holterman Ferho. Kromě toho tvrdí, že v Nizozemsku nevykonával žádné úkoly počívající v řízení.

41. Komise uvádí, že vztah mezi jednatelem společnosti a touto společností má smluvní povahu ve smyslu judikatury Soudního dvora, a to vzhledem k závazkům svobodně přijatým oběma smluvními stranami. Co se týče použití čl. 5 bodu 1 nařízení, Komise má za to, že by mělo být především určeno, zda se v projednávané věci skutečně použije písmeno a) výše uvedeného ustanovení, jak se zřejmě domnívá předkládající soud, nebo zda se použije písmeno b) tohoto ustanovení, přičemž Komise se přiklání k druhé ze jmenovaných možností, neboť se domnívá, že předmětem sporu je smlouva o poskytování služeb. Zastává názor, že místem v členském státě, kde měly být podle smlouvy tyto služby poskytnuty, je místo, z něhož je společnost řízena a které se podle mínění Komise shoduje s místem ústředí této společnosti ve smyslu čl. 60 odst. 1 písm. b) zmíněného nařízení.

2. Posouzení

a) Povaha závazku pro účely nařízení

42. Jak jsem připomněl již v bodě 23 tohoto stanoviska, pojmy „smlouva nebo nároky ze smlouvy“ a „[věci týkající] se protiprávního jednání či jednání, které je postaveno na roveň protiprávnímu jednání“, ve smyslu čl. 5 bodu 1 nařízení, respektive čl. 5 bodu 3 nařízení, musí být vykládány autonomně, a to především ve vztahu k systematice a cílům tohoto nařízení, tak, aby bylo zajištěno jednotné uplatňování tohoto nařízení ve všech členských státech. Není tedy uveden žádný odkaz na kvalifikaci právního vztahu podle použitelného vnitrostátního práva, k níž se musí vyjádřit příslušný vnitrostátní soud.

43. Kromě toho, jak již bylo uvedeno výše, nařízení nahradilo ve vztazích mezi členskými státy Bruselskou úmluvu, takže výklad ustanovení této úmluvy podaný Soudním dvorem platí rovněž pro ustanovení uvedeného nařízení, pokud lze ustanovení těchto nástrojů kvalifikovat jako rovnocenná. Tak je tomu i v případě čl. 5 bodu 1 písm. a) nařízení, jemuž odpovídá čl. 5 bod 1 Bruselské úmluvy, i čl. 5 bodu 3 nařízení, jemuž odpovídá čl. 5 bod 3 Bruselské úmluvy²⁴.

24 — V tomto smyslu viz rozsudek ÖFAB, C-147/12, EU:C:2013:490, bod 29.

44. Z ustálené judikatury vyplývá, že „[věci týkající] se protiprávního jednání či jednání, které je postaveno na roveň protiprávnímu jednání“ ve smyslu čl. 5 bodu 3 nařízení zahrnují všechny návrhy, které usilují o určení odpovědnosti žalovaného a nesouvisí se „[smlouvou nebo nároky ze smlouvy]“ ve smyslu čl. 5 bodu 1 tohoto nařízení²⁵, což znamená, že pokud se má za to, že předmět sporu tvoří „smlouva nebo nároky ze smlouvy“, nelze jej již kvalifikovat v tom smyslu, že patří mezi „[věci týkající] se protiprávního jednání či jednání, které je postaveno na roveň protiprávnímu jednání“, pokud návrhy na určení odpovědnosti vyplývají ze „smlouvy“ ve smyslu nařízení²⁶.

45. Zprvė tedy musí být zjištěno, zda v projednávané věci existuje „smlouva“ ve smyslu nařízení, a to zcela bez ohledu na to, jaká kvalifikace by byla možná podle vnitrostátního práva. Z ustálené judikatury Soudního dvora týkající se čl. 5 bodu 1 Bruselské úmluvy vyplývá, že pojem „smlouva nebo nároky ze smlouvy“ předpokládá existenci svobodně přijatého závazku jedné strany vůči druhé straně²⁷.

46. Mám za to, že pan Spies a společnost Holterman Ferho svobodně přijali vzájemné závazky (pan Spies se zavázal, že bude řídit společnost a jednat jejím jménem, zatímco společnost se zavázala poskytovat za tuto práci odměnu), takže se lze domnívat, že jejich vzájemný vztah – a to nejen vztah vyplývající ze smlouvy týkající se pověření funkcí ředitele, nýbrž i vztah vyplývající z práva obchodních společností, na jehož základě bylo přiznáno postavení jednatele – má pro účely nařízení smluvní povahu²⁸.

47. Jak již Soudní dvůr prohlásil v rozsudku Brogsitter, pouhá skutečnost, že jeden z účastníků sporu v původním řízení podá žalobu na určení občanskoprávní odpovědnosti proti druhému účastníku řízení smluvní straně, nestačí k závěru, že tato žaloba patří mezi případy, kdy „předmět sporu tvoří smlouva nebo nároky ze smlouvy“ ve smyslu čl. 5 bodu 1 písm. a) nařízení. Je tomu tak pouze, pokud lze vytýkané jednání považovat za porušení smluvních povinností, jež mohou být určeny s přihlédnutím k předmětu smlouvy. Tak tomu bude *a priori* v případě, kdy se „smlouva“ (ve smyslu nařízení) mezi žalovaným a žalobcem jeví jako nezbytná k prokázání dovolené či naopak nedovolené povahy vytýkaného jednání²⁹.

48. Je věcí předkládajícího soudu, aby určil, zda prostřednictvím žalob, které podal žalobce ve věci v původním řízení, byl vznesen návrh na určení odpovědnosti, u něhož by bylo možné důvodně předpokládat, že je odůvodněn nedodržením práv a závazků vyplývajících ze „smlouvy“ (pro účely nařízení) uzavřené mezi účastníky původního řízení, což by znamenalo, že vyřešení sporu se nemůže obejít bez zohlednění této „smlouvy“. V takovémto případě by dané žaloby patřily mezi případy, kdy „předmět sporu tvoří smlouva nebo nároky ze smlouvy“ ve smyslu čl. 5 bodu 1 nařízení³⁰. V opačném případě je třeba mít za to, že spadají do „[věcí] týkajících se protiprávního jednání či jednání, které je

25 – V tomto smyslu viz zejména rozsudky Kalfelis Schröder, 189/87, EU:C:1988:459, bod 17; Reichert a Kockler, C-261/90, EU:C:1992:149, bod 16; Réunion européenne a další, C-51/97, EU:C:1998:509, bod 22; Henkel, C-167/00, EU:C:2002:555, bod 36; Engler, C-27/02, EU:C:2005:33, bod 29; jakož i Brogsitter, C-548/12, EU:C:2014:148, bod 20.

26 – Rozsudek Brogsitter, C-548/12, EU:C:2014:148, bod 21 a násl. Viz Haubold, J., „Internationale Zuständigkeit für gesellschaftsrechtliche und konzerngesellschaftsrechtliche Haftungsansprüche nach EuGVÜ und LugÜ“. *IPRax – Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts* 5/2000, s. 378; Geimer, R. a Schütze, R., „Verordnung (EG) 44/2001 – Art. 5“, v jejich díle *Europäisches Zivilverfahrensrecht*, 3. vyd., Mnichov: C.H. Beck, 2010, bod 220; a Wendenburg, A., „Vertraglicher Gerichtsstand bei Ansprüchen aus Delikt?“. *Neue Juristische Wochenschrift* 2014, s. 1633 a násl.

27 – Mezi mnoha jinými rozsudky Handte, C-26/91, EU:C:1992:268, bod 15; Réunion européenne a další, C-51/97, EU:C:1998:509, bod 17; jakož i Tacconi, C-334/00, EU:C:2002:499, bod 23.

28 – V tomto smyslu se vyjadřuje i Komise ve vyjádření (bod 25 a násl.), kde se uvádí, že „okolnost, že mnohá z práv, a co je důležitější, i mnohé ze závazků jednatele nevyplyvají výhradně z písemné smlouvy se společností, nýbrž i z obecného práva obchodních společností, nemění nic [na tom, že vztah mezi panem Spiesem a Holterman Ferho má pro účely nařízení smluvní povahu]. Když jmenovaný přijal funkci jednatele, přijal ji v té podobě, v jaké vyplývá z obecného práva obchodních společností i ze zvláštních předpisů dotčené společnosti, mezi něž patří i stanovy této společnosti. Pokud jednatel uzavře s danou společností navíc i smlouvu – která bývá někdy označována jako ‚smlouva o správě‘ a v projednávané věci byla označena jako ‚pracovní smlouva‘ –, její součástí jsou další ujednání, například ohledně odměny poskytované po dobu výkonu funkce a nároku na odstupné při ukončení funkce“.

29 – Rozsudek Brogsitter, C-548/12, EU:C:2014:148, body 23 až 25.

30 – To však neznamená, že soud, který bude s konečnou platností příslušný k rozhodnutí ve věci samé, tak bude muset učinit na základě hmotného smluvního práva, neboť může nastat situace, kdy návrh nebude mít podle použitelného vnitrostátního práva smluvní povahu, což však není podstatné pro poskytnutí odpovědi předkládajícímu soudu v souladu s nařízením.

postaveno na roveň protiprávnímu jednání“ ve smyslu čl. 5 bodu 3 zmíněného nařízení. Smlouvami, u nichž musí být pro tyto účely podán výklad, jsou smlouvy uzavřené mezi společností Holterman Ferho a panem Spiesem, které nemusí mít vždy v plném rozsahu písemnou podobu, jakož i předpisy práva obchodních společností, jimiž je upraven obsah svobodně přijaté funkce pana Spiese.

b) Místo splnění závazku podle čl. 5 bodu 1 nařízení

49. Pokud bude namíste použít čl. 5 bod 1 nařízení, následujícím bodem musí být určení soudu, který bude sídlem příslušný k tomu, aby o dané věci rozhodl. Přestože se druhá otázka, kterou položil předkládající soud, týká pouze čl. 5 bodu 1 písm. a) nařízení, je třeba zjistit, jak uvádí i Komise ve svém vyjádření, zda není namíste použít spíše písmeno b) zmíněného článku, konkrétně pak druhou odrážku, která slouží konkrétně účelu smluv o poskytování služeb³¹. V takovémto případě mohou být osoby s bydlištěm v jednom členském státě žalovány v místě na území jiného členského státu, kde služby podle smlouvy byly nebo měly být poskytovány.

50. V souvislosti s otázkou, zda lze činnost, kterou pan Spies vykonával pro společnost Holterman Ferho, považovat za „poskytování služeb“ ve smyslu čl. 5 bodu 1 písm. b) druhé odrážky nařízení, je nutné podat výklad pojmu „služba“, který je autonomní součástí nařízení (avšak není v něm definován), přičemž aby se zajistilo jednotné používání tohoto pojmu ve všech členských státech, nelze přihlížet k tomu, jaký smysl tomuto pojmu přiřklávají právní řády členských států.

51. Soudní dvůr již sice rozhodl, že žádná skutečnost vycházející ze struktury nebo systematiky nařízení č. 44/2001 nevyžaduje, aby pojem „poskytování služeb“ uvedený v čl. 5 bodu 1 písm. b) druhé odrážce uvedeného nařízení byl vykládán na základě kritérií, která Soudní dvůr vytýčil v oblasti volného pohybu služeb ve smyslu článku 56 SFEU³², přesto však jsou některé typické rysy „poskytování služeb“ ve smyslu primárního práva použitelné na „poskytování služeb“ stanovená v čl. 5 odst. 1 písm. b) druhé odrážce nařízení, a to konkrétně samotná činnost, kterou žalovaný vykonává, a odměna, kterou za vykonávání této činnosti dostává³³.

52. Jak uvedla generální advokátka Trstenjak ve svém stanovisku předneseném ve věci Falco Privatstiftung a Rabitsch³⁴, abstraktní definicí tohoto pojmu se dosáhne jen jeho rámcového vymezení. V každé věci bude třeba odpovědět vzhledem ke všem okolnostem případu individuálně, zda příslušná činnost spadá pod pojem „služba“.

53. V projednávané věci se přikláním k názoru, který zastává Komise, v tom smyslu, že činnost, kterou vykonává jednatel společnosti, lze považovat za „poskytování služeb“ ve smyslu čl. 5 bodu 1 písm. b) druhé odrážky nařízení. Takováto kvalifikace by vylučovala možnost použít na projednávaný případ pravidlo pro určení příslušnosti, které je stanoveno ve zmíněném čl. 5 bodě 1 písm. a).

54. Podle čl. 5 bodu 1 písm. b) je soudní příslušnost k rozhodování o veškerých návrzích vycházejících ze smlouvy o poskytování služeb přiznána soudům místa na území členského státu, kde služby podle smlouvy byly nebo měly být poskytovány.

31 — V tomto smyslu viz rozsudek Corman Collins, C-9/12, EU:C:2013:860, bod 42.

32 — Rozsudek Falco Privatstiftung a Rabitsch, C-533/07, EU:C:2009:257, bod 33 a násl. Viz rovněž stanovisko generální advokátky Trstenjak přednesené v téže věci, EU:C:2009:34, zejména bod 63.

33 — Rozsudek Falco Privatstiftung a Rabitsch, C-533/07, EU:C:2009:257, bod 29. Viz rovněž rozsudek Corman Collins, C-9/12, EU:C:2013:860, bod 37.

34 — C-533/07, EU:C:2009:34, bod 57.

55. Podle mínění Komise³⁵ – která vychází z toho, jak tuto předběžnou otázku pokládá předkládající soud a odpověď na ni uvádí do souvislosti s článkem 60 nařízení – jsou služby jednatele poskytovány na místě, na němž jednatel vykonává správu dané společnosti a které se podle názoru Komise shoduje s místem, kde má tato společnost ústředí, přičemž tento pojem odkazuje na místo, z něhož je společnost spravována a řízena a jež se nemusí nutně shodovat s místem, kde má společnost „sídlo“ [čl. 60 odst. 1 písm. a) nařízení] a které je určeno ve stanovách nebo ve společenské smlouvě, ani s místem, kde má společnost „hlavní provozovnu“ [čl. 60 odst. 1 písm. c) nařízení].

56. Souhlasím však s tvrzením, jež uvedl pan Spies v bodě 38 svého vyjádření a podle něhož nemusí otázka, kterou položil předkládající soud, nutně souviset s výkladem článku 60 nařízení³⁶. Naopak se domnívám, že pokud jsou služby poskytovány na více místech, je nutné se řídit kritérii, jež Soudní dvůr uvedl ve své judikatuře týkající se výkladu čl. 5 bodu 1 písm. b) druhé odrážky nařízení³⁷.

57. V této souvislosti se bude předkládající soud muset zabývat především otázkou, zda je ve „smlouvě“ (ve smyslu nařízení) mezi Holterman Ferho a panem Spiesem³⁸ uvedeno, na jakém místě má docházet k hlavnímu poskytování služeb (tj. ke správě holdingové společnosti Holterman Ferho)³⁹. Pokud tomu tak není, bude zapotřebí určit, na jakém místě pan Spies skutečně převážně při výkonu smlouvy vyvíjel činnost⁴⁰ (za podmínky, že poskytování služeb na uvedeném místě není v rozporu s vůlí smluvních stran, tak jak vyplývá z ustanovení smlouvy). Za tímto účelem lze přihlídnout zejména k času strávenému na těchto místech a významu zde vykonávané činnosti, přičemž přísluší vnitrostátnímu soudu, aby rozhodl o své příslušnosti s ohledem na důkazy, které mu jsou předloženy⁴¹.

3. Mezitímní závěr

58. S ohledem na výše uvedené úvahy mám tedy podpůrně za to, že pojem „smlouva nebo nároky ze smlouvy“, který je uveden v čl. 5 bodě 1, zahrnuje i situaci, kdy společnost žaluje osobu v postavení jednatele této společnosti z důvodu, že nesplnila povinnost vykonávat řádně úkoly ve smyslu práva obchodních společností. Přísluší vnitrostátnímu soudu, aby určil místo, kde ve smyslu čl. 5 bodu 1 písm. b) nařízení byly nebo měly být podle smlouvy služby poskytovány, tj. místo hlavního poskytování služby určené ve „smlouvě“ (ve smyslu zmíněného nařízení), nebo pokud toto místo ve smlouvě určeno není, místo, kde jednatel společnosti skutečně převážně vyvíjel činnost spočívající ve správě společnosti, za podmínky, že jak vyplývá z ustanovení smlouvy, poskytování služeb na uvedeném místě není v rozporu s vůlí smluvních stran.

35 — Bod 42 vyjádření Komise.

36 — Článek 60 odst. 1 nařízení definuje, co se rozumí bydlištěm v případě společností nebo jiných právnických osob (konkrétně se jedná o místo, kde má tato osoba své sídlo, ústředí nebo hlavní provozovnu). Zastávám názor, že místo, které je uvedeno v čl. 5 bodě 1 uvedeného nařízení, musí být určeno bez ohledu na článek 60, s tou výhradou, že v konečném důsledku se toto místo může shodovat s některým z míst stanovených v posledně jmenovaném článku.

37 — Viz rozsudky Car Trim, C-381/08, EU:C:2010:90, bod 54 a násl. (v souvislosti s první odrážkou ustanovení, jímž se zabýváme); a Wood Floor Solutions Andreas Domberger, C-19/09, EU:C:2010:137, bod 38 a násl., jakož i analýza Francq, S. a kol., „L'actualité de l'article 5.1 du Règlement Bruxelles I: Évaluation des premiers arrêts interprétatifs portant sur la disposition relative à la compétence judiciaire internationale en matière contractuelle“. *Cahiers du CeDIE*, Working papers č. 2011/02, s. 17 a násl.

38 — V této souvislosti je namístě znovu podat výklad smluv uzavřených mezi společností Holterman Ferho a panem Spiesem, které nemusí mít vždy v plném rozsahu písemnou podobu, jakož i předpisů práva obchodních společností, jimiž je upraven obsah svobodně přijaté funkce pana Spiese.

39 — Pan Spies v bodě 37 svého vyjádření uvádí, že sporný závazek byl vykonáván v Německu a že se smluvní strany nedohodly na tom, že by měl být vykonáván jinde. Podle pana Spiese souvisela všechna konkrétní nesplnění povinností, jež jsou mu vytýkána a jsou základem žaloby, s řízením německých dceřiných společností Holterman Ferho, ačkoli z bodu 2.9 vyjádření společnosti Holterman Ferho vyplývá, že účastníci původního řízení nejsou v tomto bodě zajedno, neboť podle názoru Holterman Ferho se nesprávné plnění funkcí pana Spiese týkalo i řízení nizozemské holdingové společnosti.

40 — V rozsudku Wood Floor Solutions Andreas Domberger, C-19/09, EU:C:2010:137, bod 33, již Soudní dvůr prohlásil, že pro účely použití pravidla vyjádřeného v čl. 5 bodu 1 písm. b) druhé odrážky nařízení je třeba místem, které zajišťuje nejužší vztah mezi smlouvou a příslušným soudem, zpravidla rozumět místo hlavního poskytování služeb.

41 — Rozsudek Wood Floor Solutions, C-19/09, EU:C:2010:137, bod 40.

C – Třetí předběžná otázka

59. S ohledem na výše uvedené a ve snaze poskytnout skutečně vyčerpávající odpověď zodpovím nyní stručně i třetí předběžnou otázku.

1. Shrnutí stanovisek účastníků řízení

60. Co se týče třetí předběžné otázky, pan Spies, podle jehož názoru nelze čl. 5 bod 3 nařízení v projednávané věci použít, se na rozdíl od předkládajícího soudu nedomnívá, že odpověď na tuto otázku, pokud ji Soudní dvůr poskytne, je nutné vyvodit z článku 60 nařízení: i pokud se použijí kritéria pro určení místa, kde došlo ke škodné události, která Soudní dvůr uplatňoval v souvislosti s čl. 5 bodem 3 nařízení, bude i tak příslušnost přiznána německým soudům.

61. Holterman Ferho je toho názoru, že čl. 5 bod 3 zmíněného nařízení („[věci týkající] se protiprávního jednání či jednání, které je postaveno na roveň protiprávnímu jednání“) není v projednávané věci použitelný.

62. Komise nevyklučuje, že pokud to vnitrostátní právo umožňuje, mohla by existovat také možnost podání žaloby na určení mimosmluvní odpovědnosti. V takovémto případě by se žalobce v původním řízení mohl v souladu s judikaturou Soudního dvora rozhodnout, zda podá žalobu v místě, kde došlo ke škodné události, nebo v místě příčinné události, v níž má tato škoda původ, přičemž toto posledně jmenované místo se v projednávané věci podle názoru Komise shoduje s místem, kde má společnost Holterman Ferho ústředí.

2. Posouzení

63. Opět podpůrně a pro případ, že by předkládající soud poté, co způsobem uvedeným v bodech 47 a 48 tohoto stanoviska přezkoumá podanou žalobu na určení odpovědnosti, dospěl k závěru, že tato žaloba patří mezi „[věci týkající] se protiprávního jednání či jednání, které je postaveno na roveň protiprávnímu jednání“ ve smyslu čl. 5 bodu 3 nařízení, příslušným soudem v tomto případě bude „[soud] místa, kde došlo nebo může dojít ke škodné události“, jak je uvedeno ve zmíněném ustanovení. Jak již Soudní dvůr rozhodl, toto místo „[se] vztahuje k místu, kde došlo k újmě, a zároveň k místu příčinné události, v níž má tato škoda původ, takže žalovaný může být podle volby žalobce žalován u soudu jednoho nebo druhého místa“⁴².

64. S konečnou platností tedy přísluší předkládajícímu soudu, aby ve světle skutkových okolností projednávané věci určil místo příčinné události, v níž má daná škoda původ, jakož i místo, kde došlo ke škodě.

65. Pokud jde o místo příčinné události, toto místo by se mělo shodovat s místem, kde pan Spies obvykle plnil úkoly jednatele ve prospěch holdingové společnosti Holterman Ferho (podle tvrzení, jež uvedl pan Spies u Soudního dvora a jež Holterman Ferho nepopřela, bylo tímto místem Německo).

66. Co se týče místa, kde došlo ke škodě, za takových okolností, jaké nastaly ve sporu v původním řízení, budou příslušné nizozemské soudy, pokud událost, k níž došlo v Německu, způsobila nebo mohla způsobit v Nizozemsku škodu. V tomto ohledu přísluší soudu, který o věci rozhoduje, aby ve světle poznatků, jež má k dispozici, určil, do jaké míry mohlo protiprávní jednání, jehož se pan Spies dopustil při plnění funkce jednatele společnosti Holterman Ferho, způsobit v tomto členském státě škodu. Jak již Soudní dvůr rozhodl, pro tyto účely bude muset zohlednit, že pojem „místo, kde došlo ke škodné události“ nelze vykládat rozšiřujícím způsobem tak, že by zahrnoval každé místo, kde

42 — Rozsudky Coty Germany, C-360/12, EU:C:2014:1318, bod 46; jakož i Hejduk, C-441/13, EU:C:2015:28, bod 18.

mohou být pocíťovány škodlivé následky skutečnosti, která způsobila škodu, ke které ve skutečnosti došlo v jiném místě. Především nelze tento pojem vykládat tak, že zahrnuje místo, kde poškozený dle svého tvrzení utrpěl majetkovou újmu, která nastala v důsledku původní škody, ke které došlo a kterou utrpěl v jiném státě⁴³. Jak uvedl Soudní dvůr v rozsudku Kronhofer⁴⁴, takovýto výklad, podle něhož by mělo určení soudní příslušnosti záviset na místě, kde má poškozený „centrum majetkových zájmů“, vedl v převážné většině případů k tomu, že by byla příslušnost přiznána soudům v místě bydliště žalobce, což je v rozporu s nařízením⁴⁵, s výjimkou případů, které jsou v něm výslovně uvedeny.

IV – Závěry

67. S ohledem na výše uvedené úvahy navrhuji, aby Soudní dvůr odpověděl na otázky položené Hoge Raad der Nederlanden následovně:

„1) Ustanovení kapitoly II oddílu 5 (články 18 až 21) nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech se použijí,

- pokud byl žalovaný žalován v postavení strany ‚individuální pracovní smlouvy‘ ve smyslu nařízení č. 44/2001, tj. smlouvy, jejímž prostřednictvím se určité osobě ukládá povinnost vykonat za odměnu určitou činnost ve prospěch jiné osoby, jejímž vedení či pokynům podléhá; a
- pokud uplatněný nárok vyplývá z ‚individuální pracovní smlouvy‘, tj. pokud lze vytýkané jednání považovat za porušení smluvních závazků, jež mohou být určeny s přihlédnutím k předmětu konkrétní pracovní smlouvy,

přičemž posouzení obou těchto aspektů je věcí předkládajícího soudu.

Podpůrně a pro případ, že se nepoužijí ustanovení kapitoly II oddílu 5 (články 18 až 21) nařízení č. 44/2001:

- 2) Pojem ‚smlouva nebo nároky ze smlouvy‘, který je uveden v čl. 5 bodě 1 nařízení č. 44/2001, zahrnuje i situaci, kdy společnost žaluje osobu v postavení jednatele této společnosti z důvodu, že nesplnila povinnost vykonávat řádně úkoly ve smyslu práva obchodních společností. Přísluší vnitrostátnímu soudu, aby určil místo, kde ve smyslu čl. 5 bodu 1 písm. b) nařízení č. 44/2001 byly nebo měly být podle smlouvy služby poskytovány, tj. místo hlavního poskytování služby určené ve ‚smlouvě‘ (ve smyslu zmíněného nařízení), nebo pokud toto místo ve smlouvě určeno není, místo, kde jednatel společnosti skutečně převážně vyvíjel činnost spočívající ve správě společnosti, za podmínky, že jak vyplývá z ustanovení smlouvy, poskytování služeb na uvedeném místě není v rozporu s vůlí smluvních stran.
- 3) Opět podpůrně a pro případ, že by byl učiněn závěr, že podaná žaloba patří mezi ‚[věci týkající] se protiprávního jednání či jednání, které je postaveno na roveň protiprávnímu jednání‘ ve smyslu čl. 5 bodu 3 nařízení č. 44/2001, přísluší předkládajícímu soudu, aby ve světle skutkových okolností projednávané věci určil místo příčinné události, v níž má daná škoda původ, jakož i místo, kde ke škodě došlo.“

43 — Rozsudek Marinari, C-364/93, EU:C:1995:289, body 14 a 15.

44 — C-168/02, EU:C:2004:364, bod 20.

45 — V dané věci se jednalo o Bruselskou úmluvu.